

Bài 2: HAI LÝ THUYẾT VỀ LỰA CHỌN CÔNG

**Kinh tế học khu vực công
Chương trình Giảng dạy Kinh tế Fulbright**

Huỳnh Thế Du

Vấn đề của nhà nước

- ✓ Vai trò kinh tế của nhà nước
 - Sửa chữa thất bại thị trường
 - Cải thiện công bằng kinh tế
- ✓ Hành vi của con người?
 - Vì mình?
 - Có vì người khác không?
 - Khi nào thì chỉ vì mình, khi nào thì vì người khác?
 - Con người hành động như thế nào trong tập thể?
- ✓ Nhà nước vì dân sv. Nhà nước vị kỷ?

Câu chuyện tôm hùm

- ✓ Lựa chọn của mỗi cá nhân khi ai ăn gì trả nấy?
- ✓ Lựa chọn của mỗi cá nhân khi chia đều hóa đơn?

		Bob	
		Tôm hùm	Pizza
Ted	Tôm hùm	5, 5	2, 15
	Pizza	15, 2	10, 10

Những vấn đề cơ bản của khu vực công

- ✓ Mâu thuẫn giữa người sở hữu và người thừa hành
- ✓ Ăn theo
- ✓ Vấn đề của các doanh nghiệp đại chúng?
- ✓ Vấn đề của các doanh nghiệp nhà nước?

Hai lý thuyết lựa chọn công

- ✓ Lý thuyết lựa chọn công “cứng” : “Các cá nhân vì quyền lợi cá nhân hạn hẹp, hành động một cách khá duy lý nhìn từ góc độ riêng của họ, có xu hướng tạo ra các kết quả phi lý về mặt tập thể.”
- ✓ Lý thuyết lựa chọn công “mềm” (Peterson): “Các tác nhân hiểu biết hơn về quyền lợi riêng của họ và nói chung có thể đi đến những kết quả duy lý về mặt tập thể.”
- ✓ Hiểu một cách đơn giản, kết quả của các lựa chọn công theo lý thuyết lựa chọn công “cứng” là các khoản đầu tư hay chi tiêu kém hiệu quả trong khi đối với lý thuyết lựa chọn công “mềm” thì vẫn có những quyết định hiệu quả.

Lý thuyết lựa chọn công “cứng”

1. Chính trị có xu hướng bị chi phối bởi các nhóm nhỏ
2. Ít người được lợi ích lớn trong khi chi phí phân tán rộng rãi.
3. Các dự án như một phương tiện để tăng cường cơ sở chính trị hơn là vì hiệu quả kinh tế.
4. Doanh nhân chính trị (political entrepreneur) đóng vai trò thiết yếu trong phát triển dự án.
5. Các dự án có xu hướng xuất phát từ địa phương.
6. Cử tri và các nhóm có tổ chức khác gần như không chú ý, trừ khi các dự án trực tiếp đe dọa họ.
7. Quốc hội cũng ý thức được năng lực hạn chế trong việc giám sát
→ dựa vào các lực lượng khác.

Lý thuyết lựa chọn công “cứng” (tt)

8. Chỉ các viên chức chuyên môn quan tâm đến phân tích lợi ích - chi phí là. Do vậy, các phân tích thường chỉ để trang trí.
9. Một nhà lập pháp bình thường không có điểm tựa nào để nghĩ đến việc thay đổi hệ thống. Điều khả thi là tìm kiếm lợi ích cho địa phương của mình.
10. Các quyết định đầu tư công ở Quốc hội có xu hướng phân tán rộng lợi ích và được thông qua một cách gần như đồng thuận.
11. Kết quả theo lựa chọn công “cứng”?
12. Có nên làm dự án chi phí 1.000 tỷ đồng và lợi ích 100 tỷ?

Thảo luận về tình huống Việt Nam

- ✓ Câu chuyện đồ than
- ✓ Làm thế nào để xử lý vấn đề này?

Từ “cứng” đến “mềm”

- ✓ Lý thuyết lựa chọn công “cứng” giải thích được rất nhiều các quyết định công mà nó phổ biến ở khắp mọi nơi. Tuy nhiên, điều gì sẽ xảy ra nếu các lựa chọn đầu tư công được quyết định như trên?
- ✓ Thực tế như thế nào?
- ✓ Con người có lương tri?
- ✓ Các phong trào xã hội: bảo vệ môi trường, chăm lo cho thế hệ tương lai?
- ✓ Peterson (1981): “Có sự hài hoà cơ bản giữa quyền lợi tập thể và quyền lợi của các cá nhân thành viên của tập thể đó, từ nhà lãnh đạo chính trị cho đến các công dân bình thường.”

Lý thuyết lựa chọn công “mềm”

- ✓ Một cơ sở thuế vững mạnh và công việc làm cho dân cư là mục tiêu của bất kỳ thành phố nào.
- ✓ Các nhà lãnh đạo chính quyền địa phương hiểu rằng ưu tiên cao nhất của thành phố phải là thu hút các nhà đầu tư và các dân cư giàu có trong điều kiện hết sức hạn chế.
- ✓ Các địa phương chỉ có thể phấn đấu để thu hút hơn đối với những đối tượng cần thu hút.
- ✓ Chức năng phát triển và chức năng tái phân phối?
- ✓ Địa phương nên làm gì và trung ương nên làm gì?
- ✓ Kết quả theo lựa chọn công “mềm”?
- ✓ Để phát triển cần phải làm gì?

Một số vấn đề thực tiễn

- ✓ Mục tiêu cuối cùng của các doanh nghiệp?
- ✓ Câu chuyện ở các nước Bắc Âu
- ✓ Thành công của một số nước trong khu vực
- ✓ Một số ví dụ về lựa chọn công mềm ở Việt Nam
- ✓ Nhân tố then chốt để có nhiều lựa chọn công mềm?